

LJUBLJANSKI ZVON

APRIL

1917

LETNIK 37.

ŠTEVILKA 4.

Vsebina aprilovega zvezka:

1. Fran Albrecht: <i>Azurni zvon</i>	169
2. Fran Albrecht: <i>V spominsko knjigo</i>	170
3. Alojz Kraigher: <i>Mlada ljubezen</i> . (Dalje.)	171
4. Emil Leon: <i>Cvetje v jeseni</i>	182
5. Eino Leino — Dr. Ivan Prijatelj: <i>Lapsko leto</i>	194
6. K. D. Baljmont — Dr. Ivan Prijatelj: <i>Brezbesednost</i>	195
7. Dr. Ivo Šorli: <i>Mirakel</i>	196
8. Marija Kmetova: <i>Nekaj besed</i>	204
9. Vida Jerajeva: <i>Balada</i>	205
10. Alojzij Gradnik: <i>Rabindranat Tagore: Gitanjali</i>	206
11. Ante Debeljak: <i>Emil Verhaeren</i>	209
12. Juani Aho — Anton Debeljak: <i>Prezrela deca</i>	216
13. Listek	217

O. Ž.: *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino*. — O. Ž.: *Tiskovna zadruga v Ljubljani*. — Dr. L.: *„Hrvatska Njiva“*. — Rudolf Binter: *Novejši stenografski pojavi v Slovencih*. — J. Š.: *† Rajko Perušek*. — Przybyszewski o Sienkiewiczzu. — —č.: *Slovenska pesem v nemškem prevodu*. — A. Debeljak: *Slišanje barev*. — *Kaj prevajamo*.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 15. aprila 1917.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 K, za pol leta 6 K, za četrt leta 3 K, za vse neavstrijske dežele po 15 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 1 K 30 h. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Upravišтво v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflcova ulica št. 5.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruge“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“.

Emil Leon:

Cvetje v jeseni.

Blagor mu, ki ima v časih groze
in trepeta še moč, spominjati se zornih
prejšnjih dni!

Sedeli smo na najlepšem ljubljanskem vrtu. V senci pod divjim kostanjem.

Gospa Marica je z belo roko prekladala posode ter nalivala kave, da je silil prijeten duh pod zelene veje.

Tudi gospa Mica ni hotela brez dela ostati: narezala je belega kruha ter ga simetrično razstavila po mizi. Vmes pa je postavljala gospa Dinca male krožnike z rumenim medom in surovim maslom.

Pri človekoljubnem tem delu, ki je veljalo v prvi vrsti meni, me je prešinila misel — bog zna od kod je prišla — ki ni bila ljubezniva za ljubko trojico, katere gost sem bil danes na najlepšem ljubljanskem vrtu.

Premišljeval sem: „Kakor so lepe in srcu prikupljive, pa bi vendar življenje zastavil, da ta trojičica ni nikdar poznala tiste vse-mogočne ljubezni, katera ni dana vsakemu, komur je pa dana, tega pretresa, kakor pretresa vihar gozdove na gori!“

V svoji neprevidnosti dal sem besedo tej svoji misli. Kakor trije čmrljčki so se dvignile ter brenčale okrog mene.

„Kaj, da me nismo iz ljubezni vzele svojih mož?“

Prav ostro so me napadale, posebno gospa Dinca: „Da bi jaz svojega moža ne bila iz ljubezni vzela?“

Polastila se me je hudobija: „Moje mnenje govori, da si svojega moža vzela, ker prideluje vsako leto obilo dobrega in draga vina.“

Že sem upal, da pridem v dotiko z njeno sladko ročico. Ali vmes je posegla gospa Marica: „In jaz sem svojega vzela, ker sladkor in moko na debelo prodaja?“

„In jaz,“ je hitela gospa Mica, „svojega, ker z dobičkom raz-pečava sukno in platno?“

Nobena ni hotela odnehati od čebljanja in iz oči jim je plamtel ogenj, da sem menil, sedaj in sedaj bom upepeljen!

Na Kamniških planinah se je pričela megla kaditi izza vrhov.

„Vreme se spremeni“ sem pripomnil, da bi napeljal govorico v drugo strugo.

Uni-sono: „Užaljene smo!“

„Saj niste same, ljube prijateljice, saj imate obilo tovarišic! Čas, recimo moderni čas je tak, da je zakonska ljubezen prav važno blago, ki se za visoko ceno prodaja, za visoko ceno kupuje. Kaj morete ve za to? Žrtev ste dneva, ki vas je rodil. A same dobro veste, da bi danes Leander ne plaval čez Helespont, če bi pri dekletu ne slutil nekaj težkih hranilničnih knjižic! Tudi jaz ne morem za to, da je tako!“

„Obrekovalec! Hudobnež!“

Posadil sem se na konja: „Kaj veste ve tri, kaj vedo vaše tovarišice, kaj ve moderna ženska o tisti ljubezni, ki pretresa telo in dušo, ki veže dušo in telo, ki je kakor nevihta, ki pride, da ne veš odkod, ki te podsuje, ki te stolče, da se od nje nikdar več ne oddahneš, ki jo pa vendar hočeš imeti, in najsi radi nje življenje izgubiš! Kaj vi veste o taki ljubezni!“

„Mi ljubimo svoje može!“

„Dokler so v stanu mesec za mesecem polagati stotake na mizo! Če bi ne bilo teh stotakov, če bi ne bilo obleke in svile, ljubí Jezus! koliko ženic bi svoje može še ljubilo?“

„Ti dobro to veš, ker si — oženjen!“

Grenko-zasmehljivo so se smejale.

„Zasmehujte me, kolikor vas je volja! Da, prijateljice, kar vam ni bilo dano, dano je bilo meni! Pretresla me je ljubezen, enaka viharju, enaka nevihti! Prišla je pozno, prav tako je prišla, kakor pride časih kako cvetje v pozni jeseni. Sadu ni rodila, kakor ga ne rodi jesenski cvet. Če me hočete poslušati, vam razgrnem vse. Pri tem tudi izveste, čemu nisem hotel zakonske družice, katera bi me bila ravnotako okrog prsta obvijala, kakor obvijate ve svoje može. Pri poslušanju se bodele morda obilo smejale! Vprašanje je torej: me li hočete poslušati?“

Gospa Marica, gospa Mica in gospa Dinca so z enim glasom odgovorile, da hočejo poslušati.

I.

Ko se je po travnikih otava kosila — katerega leta je to bilo, nima za vas, častite gospe, nikakega pomena — sem vzel v roko pratiko ter izračunal, da dosežem točno po štirinajstih dneh osemintrideseto leto svojega brezpomembnega življenja. Teh osemintrideset let mi je tičalo neprijetno v kosteh: spodaj se mi je pričenjalo telo že nekako nesimetrično zaokrožati, zgoraj ob sencih pa je že nekaj sivel, kakor po zimi, če leži ivje na vejevju. Sicer pa se mi je dobro godilo. Nekaj let že nisem poznal nikakih skrbi, kakor so me svoj čas davile na visoki šoli, in v pravadah sem koval če že ne rumenjakov, vsaj srebrnjake, tako da sta se napolnila dan za dnevom lonci in skleda. Vzlic temu pa me je tistega dne, ko sem ob roki pratike določil svojo starost, zavest, da se staram, prav potlačila in ravnotako me je potlačilo prepričanje, da mi na svetu ne ostaja drugega, nego tisto, kar imenuje Latinec: fructus consumere.

Stroj si, — tako sem govoril sam sebi — ki bo tek, dokler so posamezni deli količkaj v redu. Potem pa tuintam kaj odneha, oči ti pokvari kratkovidnost, lasje ti izpadejo in po členkih se ti nabere apno, da teče stroj le še s stokanjem in ječanjem. Pri koncu pa vse skupaj pade, in kakor staro šaro te odneso v stran! Če se pa ob najzadnjem koncu vprašaš, je-li tvoje življenje imelo kaj višjega pomena ali namena, ne moreš drugega odgovoriti, nego: „Ni ga imelo!“

Tako sem govoril sam sebi, in prav živo sem čutil, kako me je potrlo teh osemintrideset let, katere skoraj dopolnim. Kje naj dobim sočutno dušo, da izlijem vanjo svojo otožnost?

Gnalo me je iz sobe.

Ko stopim na ulico, je bil prvi človek, ki sem ga ugledal, trgovec Bon, tvoj sedanji mož, gospa Marica. Ali takrat ti še ni bil tako podložen, kot ti je dandanes, pač pa smo vedeli, da že šteje stopinje za teboj in da ne odide svoji zakonski usodi. Ker se je sam ženil, je bil tiste dni pravi agent za ženitve, tako da sem takoj vedel, kake besede mi bo spregovorila ta revna duša.

„Kam pa? Kam pa?“ je povpraševal.

Odgovoril sem čemerno: „Sam ne vem kam!“

„No, vidiš, ali ti naj do sodnjega dne trobentam, kako sam si! Plevel si na njivi, za katerega se nihče ne briga! Čisto tako,

kot plevel, tudi pogineš! Dohodke imaš; lahko bi preživel ženo in otroke. — Oženi se vendar!“

Kar videl sem, da živi v veri, da je spregovoril najmodrejšo besedo pod solncem in pod zvezdami! Ta modrost pa me ni potolažila, ker je ženska le slaba tolažba možu, če je star osemindeset let.

Tedaj se mi je pozelelo po gospe Heleni, katero ve tri itak dobro poznate. Tiste dni — morda je še danes — je bila najkrasnejša ljubljanska gospa, a bila je — gospa Mica, ne nabiraj svojih ust! — moja prijateljica. Kadar me je morila kaka skrb ali otožnost, sem se zatekel k tej svoji prijateljici, in vselej je njena materinska beseda razvedrila mojo dušo in čelo. V mojih očeh je bila gospa Helena vzor ženske, katera se ni dotikala prahu tega sveta. Z njo skupaj sva čitala Prešerna in na marsikatero krasoto Prešernovih umotvorov me je opozorila ona. Bila je čez vse mere idealna ženska: vsaj jaz sem bil prepričan o tem. Tudi s svojim možem — bil mi je součenec — je živela v resnično srečnem zakonu. Zakonska sicer nista imela velikega premoženja, v obilju pa sta imela, kar sta za življenje potrebovala. Dve deklici sta bili sad vzornega zakona. Starejšo je bila gospa Helena že omožila, in nikjer se ni opazalo, da bi se pri tem kaj trudila ali pa še celo posnemala sv. Petra, ko mu je Gospod zaukazal, da naj še enkrat razpne svoje mreže. Mlajša je živela še v hiši. Nekoliko me je motilo, da so jo klicali Elviro. Ali že takrat je ta deklič nosil glavo, kakor jo nosijo ponosne in lepe ženske v španski Sevilji. Samoobsebi se ume, da je bila vzorno odgojena, in lepota na njej se je že razvijala, tako da je snubač lahko živel v nadi, da se mu s tako nevesto razcvete bujna zakonska sreča. Za svojo osebo sem malo občeval z gospico Elviro, ker tedaj niti osemnajstega leta ni bila dosegla. Ves dan je letala od učitelja do učitelja — učila se je nebroj modernih jezikov — in tudi po klavirju je trkala, kadar je le količkaj utegnila. Bila je splošna sodba, da se bo, kakor sestra, lahko in dobro omožila. Vsaj gospa Helena, ki mi je zaupavala največje tajnosti, mi ni nikdar kaj potožila, da bi jo v tem pogledu morale kake skrbi.

Gospa Helena me je, kakor vsikdar, preprijazno sprejela. Brez ceremonij sem prisedel k njej ter takoj opazil, da je danes v razgovoru bolj počasna. Nekaj je pletla, a tuintam je počivala z belima rokama ter se zagledala v drevesa Lattermannovega drevoreda, na katerega se je nudit lep pogled iz okusnega stanovanja. Pazljivo

in vestno me je poslušala, ko sem ji tožil o dolgočasnem svojem življenju in o osemintridesetih svojih letih. Ni mi odgovorila takoj, pač pa je rahlo zaklicala: „Elvira!“

Hčerka je takoj, prav kakor da je čakala na klic, vstopila vsa pokorna in udana, vzor prave in poštene odgoje.

„Kaj želiš, mama?“ To, se ve, je vprašala po francosko.

Kako okusno se je bila napravila ta zelenjava! Vse je okroglo postajalo na njej in beli predpasnik je lepe oblike mladega telesa še bolj povzdigoval.

Mama jej je ukazala, da naj gre za pol ure na sprehod, a da se ima potem zanesljivo in gotovo vrniti domu. Elvira je brez odloga odšla, in preprican sem bil, da pride točno in gotovo zopet domu, kakor se ji je zapovedalo.

„Kako to grmičevje rase, mi pa se staramo in življenje nam je v nadlego!“ Po teh besedah nisem mogel zadržati globokega vzdihla. Gospa Helena me je skoraj pol ure tolažila ter mi dokazovala, da pri meni o starosti še ne more biti govora. Končno pa se je zagledala v strop in je nekaj premišljevala.

„Koliko časa, gospod doktor že zahajate v našo hišo?“ me je vprašala naposled z nekako resnostjo.

„Šest let, in hvaležen sem Bogu za vsak trenutek, katerega sem smel preživeti v vaši družbi, gospa Helena!“

„To je fraza!“ je odgovorila hladno.

„Čemu fraza?“

„Drugega biti ne more!“ me je zavrnila odločno.

„Dokler sem bila sama, se je dalo to še urediti; sedaj pa, ko je Elvira dorasla, ni moči več krotiti hudobnih jezikov. Saj me umejete, gospod doktor?“

„Čutim se vendar starega!“

Zavrnila me je takoj: „Hudobni jeziki tega ne čutijo!“

Skoraj zaihtel sem: „Kaj mi je početi? Ali naj ne prihajam več v vašo hišo? Kako naj živim?“

Čutil sem se v resnici nesrečnega. Gospe Heleni pa se je razširil čaroben smehljaj po licu in šepnila je: „Se da tudi drugače urediti.“

Ko me je nekaj časa pomenljivo gledala, je še dostavila: „Opraviti imam v mestu. Moj mož ima vsak hip priti; počakajte ga in lahko z nami večerjate.“

Izginila je in me prepustila občutkom, ki so se kar usuli name. Kaj mi je početi? Ali mi je pokazala vrata? Njena beseda, da se da stvar tudi drugače urediti, mi ni hotela iz spomina. Ali kako?

Klink! Klink!

Kakor bi me zadela strela, tako me je zadel ta „klink! klink!“ Elvirica se je točno vrnila domu in sedaj je v belem predpasniku, ki je še bolj uveljavljal njene zaokrožene črte, igrala na klavir.

V hipu se mi je odprl pogled na Galilejsko jezero — morda je bilo tudi kako drugo, ker nisem učenjak sv. pisma — in videl sem sv. Petra, ko je s tovariši privlekel prazne mreže k svojemu Gospodu. In Gospod je ukazal: „Vrzite mreže še enkrat!“

Klink! Klink!

Pokril sem glavo in bliskoma sem stal z znojem oblit na ulici. Tam pa sem padel v roke svojemu zdravniku, ki z bolniki ni bil nikdar ljubezniv.

„Kaj se potikaš po tlaku?“ je zakričal osorno, in to z obrazom, ki je podoben kozolcu, če ga prevrne burja po zimi.

„Bolan sem!“

„Vraga si bolan! Delaš, če se tisto pravdno pisarjenje sploh delo imenovati more, delaš kot navit avtomat! Misliš malo, ješ pa veliko, kot prešiček pri koritu! Polenaril si telo, polenaril si dušo, in rediš se, kakor da je mast glavni namen tolstega tvojega življenja! Poslušaj moj svet:

Sedaj ko se otava kosi, odrini v kako pogorje! Lazi po skalah! Pridruži se koscem! Hodi, hodi in delaj! Potem kmalu sprevidiš, da je življenje dar božji in da se zgolj le tepci dolgočasijo v njem!“ Nato je odrinil.

Meni se je tedaj prikazalo pred pogledom zamazano pismo in njega velike črke, ki so bile videti, kakor po senožeti razmetan plot.

Sestra moje matere je bila omožena na Jelovem brdu, visoko v gričih, in pismo mi je pisal njen sin Boštjan Presečnik, ki je bil vsikdar ponosen na sorodstvo, ki je naju vezalo. Tiste polomljene in razmetane črke so mi pripovedovale, da je Boštjan slabe volje, ker se za sorodstvo premalo brigam: „Več kot pet let te ni bilo pri nas. Svoji ljudje morajo s sabo držati. Tudi Barba že težko čaka. In Meta se je razrastla, da jo komaj spoznaš.“ Barba, rojena Muhova iz Jarčjega sela, je bila žena Boštjanova, Meta pa njegova hči. Ta se je „razrastla“. No! No!

II.

Jelovo brdo! Ravno pod Blegošem tiči mala ta vasica sredi rodovitne ravnine, kjer prideluje prebivalstvo svoje življenjske potreščine. Črešnja je glavno drevo in spomladi je krajina povita z belimi venci. Tudi oreh je tu domačin in sad njegov slovi po vsem pogorju.

V tem pogorju sem preživel otroška svoja leta, kakor živi mlada ptica v gnezdu. Živel smo, kakor kos narave, in še obleke nismo imeli. V tisti dobi je v našem pogorju še cvetela navada, da otročaj, dokler ga niso poklicali v šolo, ni dobil svojih hlačic. Nosili smo dolge, do peta segajoče srajce, in kjer smo se igrali, je bilo videti iz dalje, kakor bi se na kupu valjale umazane vreče. Če je sneg zapadel, so se valjale te vreče bose po snegu in tuintam podrgnile s krvavo kožo po ledu. Ko je prišla rahla pomlad, staknili smo vsako ribo v vodi in v gozdu ga skoraj ni bilo gnezda, da bi ga ne zasačilo naše oko, bodisi na zemlji pod grivo, bodisi visoko na veji ob deblu. Pisani pinož, rumeni strnad in zlata taščica — pri nas pravijo tej drobni živalici „šmarnica“ — nobeden ni mogel skriti zakonske svoje posteljice pred nami. Bili smo del narave in nehote smo občutili, da pripadamo k zemlji, kakor pripada k tej zemlji jelka, ki zraste na slemenu Mladega vrha. Z naravo smo skupaj zrastle in eno smo se čutili ž njo! Zatorej me sili vse nazaj v rojstni svet in tja me bo sililo, dokler me bodo noge nosile! Kadar zopet pridem v rojstno krajino, me v hipu obdajo otroška leta. Niti najmanjši pripetljaj ni pozabljen in spominjam se vsakega kraja, kamor je nosila ptica svoje gnezdo, kjer smo kurili krese, kjer smo lovili rake-koščake ali tolkli kozo „pod novim cesarjem gori in doli“!

Vsi ti spomini ti mrgole pred dušo, telesu pa je, kakor bi se kopalo v bistri in okrepčevalni vodi.

Ravno tako je bilo tisti dan, ko sem hodil proti Jelovemu brdu. Mehki spomini so me objemali, in ko sem dospel do Tominčevega hrastja pod Lovskim brdom, ni vrag, da bi ne bila zapela vuga? In pognala je zlati svoj glas v zeleno dolino! Vuga? Malo pozno je že bilo zanjo. Meni pa se je vendar zdelo, da je le bil „stric Matije“, ki prišiva svoje gnezdo na rogovilico pri veji, da mu giblje sapa mladiče v tej zračni zibelki. Ej, škoda, samo enkrat v življenju sem vedel za tako gnezdo, a še to je viselo na tako šibki veji, da nisem mogel do njega!

Nad Lovskim brdom je pričel kazati svoj obraz stari naš Blegoš, a tik njega je čepel okrogli Koprivnik, izza katerega se tako radi privlečejo črni oblaki, da namočijo polje, kadar je najmanj treba. Takrat je v ozadje stopila Ljubljana in vstran so stopile vse skrbi, ki grenijo življenje samcem po mestih!

Hotel sem sesti pri poti v šumeče resje ter se zagledati v plešasti Blegoš, če me morda še pozna?

A pri poti sta že dva sedela. Pred mano sta že bila prelezla klance do Lovskega brda. Sedaj sta čepela v resju, podobna kupu nesreče, in meni sta se videla kakor omlačena dva snopa.

Mož je pokazal z roko na Blegoš: „Lep je! Na vrhu je v senci, po bregovih pa ga solnce obseva!“

In res je takrat nad goro plaval velik oblak, ki je jemal vase solnčne žarke, tako da je bil vrh teman. „Lep je,“ — k meni je obrnil izmučeni svoj obraz, — „in če je človek šestnajst let bil notri, se ga komaj nagleda.“

Zagledal se je v goro. Pričelo se mi je svitati, kdo bi bil ta človek. Dolgi zapor mu je bil razoral lice in izpadli so mu bili tudi lasje na glavi. Ni ga bilo lahko spoznati.

Nekdaj je naše gorovje le o tem govorilo, kako sta se kočar Skalar in gruntar Kalar trgala zaradi male njivice, ki je bila last beračeva, po kateri pa je hotel bogatin vlačiti posekani les iz svojega gozda, ki je ležal ravno nad omenjeno njivico. Kalar, ki je bil z vso vasjo v sorodu, je imel torej vso vas na svoji strani. Imel je pa na svoji strani še različne odvetnike, ki so mu denarnico puščali, da je pravda več stala, nego sta bila njivica in gozd skupaj vredna. Skalar je vsled tega imel proti sebi vso vas in mnogo odvetnikov, ali vzlic temu je končno zmagal v pravdi.

Lahko si mislite, kako sovraštvo je nastalo med Kalarjem in Skalarjem. Bogatin je besnel, in bil je — kakor pravimo — vedno pripravljen, revnemu kočarju „s sekirico dobro jutro voščiti“. Temno sem se spomnil, kako se je govorilo, da sta se v nekem robovju na Blegošu srečala, se spopadla, in da se je pri tem Kalar do smrti ponesrečil. Potem je bila dolga razprava in — če sem se prav spominjal — je bil Skalar za vse življenje obsojen v Gradiško.

Pri teh spominih sem spoznal Šimna Skalarja, s katerim sva v otročjih letih ovce skupaj pasla, kateri je pa bil videti sedaj za najmanj trideset let starejši od mene.

Zopet je ječal: „Lemoj, šestnajst let! In noben dan nisem videl ne Koprivnika, ne Mladega vrha in ne Starega vrha. Posušil sem se kot kopriva — ej, huda je bila!“

Ko je nekaj časa molčal, je iztegnil koščeno roko ter pokazal na kraj, kjer se je iz zelenega bukovja kazal bel rob na bregu, katerega obrača Blegoš proti Jelovemu brdu.

„Vid'š, tam za robom je bilo! Na ozki stezi me je srečal, sekiro je vzdignil in k meni je rinil. Ker pa je bilo deževalo, se mu je spodrsnilo. Truplo in sekira sta pela po skalovju navzdol, in kakor je Bog v nebesih: jaz se ga z roko nisem dotaknil! Vid'š, tako je Kalar umrl!“

Vprašam: „Kako, da so te obsodili?“

„Njegov brat je pričal. Skrit za grmovjem, je hotel videti, kako sem Kalarja pograbil in ga potisnil čez rob. Krivico mi je delal in šestnajst let mi je ukradel!“

Dosedaj Šimnova žena, Luca, ni bila spregovorila. Prejkone je bila v dvomih, ali me naj tika ali vika. — Pri nas so tiste dni imeli samo oženjeni pravico, da so jih vikali; če si vikal neoženega, štel ti je to v zlo. Žalibog je tudi ta lepa navada v pogorju ponehala, in kmalu doživimo, da se bodo dekleta iz različnih far med seboj vikala!

Pa Luca se predolgo časa vendarle ni mogla krotiti. Imela je jokajoč, stopen glas, kakor ga ima zajec, če si ga slabo zadel. Povzdignila je ta glas.

„Toliko sem vekala,“ je zastokala, in njene oči so v resnici bile podobne studencu, kadar zgubi vodo v poletju, „toliko sem vekala, ko so mi moža odpeljali. Sosedje me niso pogledali, in če bi Presečnika ne bilo, vzela bi bila konec od lakote. Drugi me tako ni vzel na delo! Dobro leto potem je umrla Špelica — od stradanja! Toliko sem vekala!“

Pri nas ljudje ne jokajo, pri nas vse „veka“, tako otrok v zibeli, kakor žalujoči pri pogrebu. Zatorej je tudi Luca „vekala“, ko so ji moža vzeli in ko je umrlo otroče.

Pa tudi brez vekanja bi bil človek tej ženski verjel, da je veliko trpela pod božjim solncem. V teku tega trpljenja se je je oprijela bolezen, da je s suhim svojim obrazom migala neprestano semintja, kakor petelin na vrhu cerkvene strehe, kadar je dvojna sapa v zraku. Ta uboga glava je brez odloga kakor nihalo premikala se od leve na desno in od desne na levo, prav kakor da bi hotela sproti zanikavati, kar je govorila z jokajočim in stepenim

svojim glasom. Vse to je napravljalo vtis smešnosti, ali ravno ta smešnost je nehote povišavala — če si nosil kaj človeškega srca v sebi — vtis žalosti, katera je bila materi Luci v toliki meri prisojena.

„Tako je tudi Špelica umrla! Pa še trružice mi niso hoteli napraviti v vasi! Morilci in ubijalci nismo imeli nobene pravice!“

Radoveden sem postal.

„Lemojte“ — pa se je takoj popravila — „lemoj, zdaj sem te spoznala! Brada ti rase, pa si vendar Kosmov! — Zjutraj je umrla, in povem ti, od stradanja! Na svetu je komaj tri leta bila. Pa nikjer nisem mogla dobiti desk, da bi jo bila spravila, kot se spodobi človeku. Zvečer, ko se je luna prikazala za Goro, sem jo naložila v košek, s katerim smo travo vozili, če smo imeli kravo pri hiši. Takrat je sadje cvetelo. Naložila in odpeljala sem jo po noči. Nekaj jablanovih vejic sem položila k nji, da je šla v cvetju od doma.“

Sedaj si predstavljajte to revo, ko je svojega mrtvega otroka v pozni noči vozila po slabih gorskih potih! Vam, mestne gospe, kdo naj verjame, da sploh veste, kaj je trpljenje na svetu? —

„Povedati ne morem, kako mi je bilo tisto noč. Tak pogreb, in nedolžen otrok, ki nikomur nič hudega storil ni! O Jezus! O Jezus!“

Nekaj časa je vzdihovala, nakar je še dostavila:

„Ali brez pogrebcev moja Špelica ni ostala. Ko jo pod Malenskim vrhom pripeljem do prvega ovinka v gozdu, pogledam na tratino pod seboj, pa ti jo primaha tam doli rujav in kosmat zajček. Kak streljaj od mene skoči na pot. Prav nič se ni bal mojega mrtvega otroka. Sredi pota se vsede, prav čudno maha z ušesi in si mane z nožico kuštravo glavo. Oči si briše, sem si mislila. Na vse to izgine v bukovje, a povem ti, še trikrat je žival prekrizala pot; vselej je obsedela in si brisala gobček. In vidiš, Bog je poslal tega pogrebca, ker ni bilo ljudi! O Jezus, jaz sem kaj prestala tisto noč!“

Še mnogo sta mi potožila, ali Luca je potem vodila prvo besedo.

„Otroka sem pokopala, moža so imeli v Gradiški, fantiček pa je moral v službo, ker ga doma preživiti nisem mogla. Bila sem zapuščena, kot zapuščena ptica po zimi. Leta so tekla, nato pa sem šla k cesarju.“

Vprašam: „Na Dunaj?“

„Tje, kjer je cesar. Dohtar“ — tu je v moje veliko zadoščenje imenovala našega prijatelja Karla — „mi je vse lepo napisal in v posebnem listu je prosil vse kristjane, naj mi gredo na roko, ker ne govorim nemškega jezika. Nič mi ni računal in še nekaj za pot mi je dal. Hvala Bogu, da so še dobri ljudje na svetu!“

Na dolgo in široko mi je pripovedovala, kako se je vozila na Dunaj, kako je ondi cesarja iskala, kako so ji vzeli prošnjo, da cesarja ni videla, da pa ji je ta vendar le pomilostil moža.

„Zdaj, zdaj imam moža,“ je končala. „Obleko sem mu kupila, da se je napravil, kakor vidiš.“ Ponosno je migala z glavo: „Ali ni čeden?“ Čeden sicer ni bil, ker je nova obleka visela na njem, kakor na plotu, a pritrdil sem, da je čeden.

Tiho je dodala: „Doma pa mu nimam kaj skuhati. Ni pšena, ni moke in drugega nič. Prvo noč bo moral v posteljo brez večerje.“

Obmolnila je ter me kimaje gledala od nog do glave. Nato je vprašala:

„Ali kaj prida zaslužiš?“

Videl sem, da je s strahom pričakovala mojega odgovora.

„Nekaj že.“

„Toliko, da lahko živiš?“

„Prav lahko!“

Sedaj je trepetala vsaka črta na upadlem obrazu, dokler ni polagoma iztisnila iz sebe, da bi jima kaj posodil in, pri ljubem Bogu! ne podaril. Kmalu smo bili edini, da jima posodim, da si bosta imela s čim kupiti živeža na Malenskem vrhu in da si potem tudi kravo kupita, brez katere jima ni bilo izhajati.

Res smo nato pri Posevčniku na Malenskem vrhu nakupili moke in drugih potrebščin. Trgovec pa nam je pridal vrečico, katero smo napolnili in katero je potem ves srečen nosil Skalarjev Šimen.

Pri odhodu je Posevčnik omenjal, da je vsa vas v ognju in da bi morda ne kazalo, da bi se danes domov vračala.

Pa smo jo le odrinili proti Jelovemu brdu, kjer je bilo splošno mnenje, da „morilec“ ne sme v vas.

Približali smo se prvim hišam.

Čuli smo vpitje in opazili smo, da so ljudje vihteli kole in vile. Razlegel se je krik: Živ ne bo prišel v vas! Če je oni pod zemljo, naj gre ta za njim!“ V prvi vrsti je divjal Kalar, ki je v

rokah nosil zakrivljene gnojne vile. Tudi nekaj žensk je kričalo vmes, in še celo otročaji so tiščali količe v slabotnih rokah.

Ta dva sta obstala in od groze sta skoraj okamenela. „Moli, Luca!“ je zaječal Šimen. Krčevito je tiščal vrečico k sebi, snel črni svoj slamniček z glave, z desnico pa pričel delati velike križe čez potno svoje čelo.

Zadonela je veličastna molitev o Kristovem trpljenju, in stepeni in jokajoči glas kimajoče Luce je presegal vpitje množice. — Kakor veste nisem bil nikdar posebno vnet za molitev, ali ta prilika me je preobvladala in razoglav sem korakal za onima, ki sta v silnih stiskah iskala pomoči pri Njem, ki je nekdanj trpel za solzni naš svet. Že smo dospeli do sovražne tolpe. Za Blegošem je solnce zatono in senca je légala po krajini. Kakor jok je bilo čuti Luce skrhani glas: „ki je za nas krvavo bičan bil, ki je za nas s trnjem kronan bil, ki je za nas križan bil.“ Preplašena ženska ni ostala pri enem; vse skupaj je mešala, tako da je sedaj molila k Onemu, ki je za nas križan bil, potem pa zopet k Onemu, ki je za nas s trnjem kronan bil. Presunilo me je tako, da sem skoraj videl, kakor bi stopal s trnjem ovenčani in krvavo prebičani Odrešenik s svojim križem pred nami.

In ta dva sta nosila križ z Njim!

Ljudstvo je obmolknilo. Že je nekaj količev odletelo v stran. Matere so pograbile po otrocih in tudi možje so izginjali. Zadnji je odstopil še Kalar in vile je treščil na tlak pred hlevom.

V hipu ni bilo videti žive duše več. Ostal sem sam sredi vasi. Onadva pa sta odkorakala proti svoji podrti koči, in še iz dalje se je čul stepeni in jokajoči glas Luce: „ki je za nas križan bil“. —

Tako sem prišel tisti večer na Jelovo brdo.

(Dalje prihodnjič.)

